

SAHABE-İ KİRÂM'IN PEYGAMBERİMİZE METHİYELERİ

Nairouza MAHMOUD / İsmail BOZKUŞ*
Mustafa ÖNCÜ**

Özet

Hz. Peygamber'in arkadaşları Hz. Muhammed (s.a.v) henüz hayatta iken ona özlemlerini ve hayranlıklarını göstermişler ve onun hakkında övgüler terennüm etmişlerdir. O dönemden günümüze kadar başta sahabenin ve diğer insanların Hz. Muhammed (s.a.v)'e dile getirdikleri bu övgülere literatürümüzde "Methiye" denilmektedir. Bu makalede ilk önce methiyeler ve içerik olarak methiyeye benzeyen diğer edebi türler ele alındı. Daha sonra Hz. Muhammed (s.a.v)'in arkadaşları tarafından kendisi için söylenen övgü dolu sözleri tespit edildi. Bu sahabeler arasında hem erkek hem de kadın sahabelerin mevcut olduğu görüldü. Makalenin sınırlarını aşacağı için bu methiyelerden kısa kısa örneklerle yetinildi.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Methiye, Hz. Muhammed, Sahabe.

* Yüksek Lisans Öğrencileri, Dicle Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslâm Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belâgatı Anabilim Dalı. (cnmcmnm-123@hotmail.com).

** Yrd. Doç. Dr. Öğretim Üyesi, Dicle Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslâm Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belâgatı Anabilim Dalı. (mustafaoncu63@hotmail.com).

Praises of Sahaba for our Prophet

Abstract

The friends' of the Prophet Muhammad (pbuh) showed him their aspirations and their admiration while He is still alive and praised Him. Those compliments, people have used for Prophet Muhammad (pbuh) from that time until today, are called "Madhia/Praise" in our literature. In this article, Praise and other genres similar to the praise in terms of content have firstly been studied. Then the words of praise for Him told by friends have been detected. These Sahabas are both men and women. We have contended with short examples of these compliments in case it can be beyond the limits of a short article.

Key Words: Arabic, Praise, The Prophet Muhammad, The Friend's him/The Sahaba.

Giriş

Allah (c.c) insanoğlunu madde ve manadan yaratmıştır. Allah insanın ham maddesini oluşturduktan sonra ona kendi ruhundan üflemiş, ona hayat vermiştir. Dolayısıyla eğer ruh/mana olmasa insanoğlu yaratılmışların en şerefli olma istidadını kaybedecektir. İnsanoğlunun mana boyutu istikametinde hareket etmesi Allah (c.c.)'a olan özleminin, onun ruhuna olan muhabbetinin bir yansımasıdır.

Tek olarak yaratılan Âdemden ve ondan sonra yaratılan eşinden nesiller doğmuştur. Daha sonraki zaman diliminde insan toplumsal bir varlık olarak başkalarıyla beraber yaşamaya başlamıştır. Bu ikili ilişkiler beğenme, sevgi, takdir, yakınlaşma, övme vb. güzel duyguların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Her toplumda olduğu gibi Arap toplumunda da aynı durum söz konusu olmuştur. Bu gibi duygular cahiliye döneminde İslamiyetin gelişinden yaklaşık bir buçuk asır önce Araplarca dile dökülmüştür. İleride kemal noktasına ulaşacak methiyelerin temelleri

bu dönemlerde atılmıştır. Methiyeleri özellikle muallaka şairlerinin şiirlerinde bunu görmek mümkündür.

Methiyede övülen kişinin en güzel vasıflarla yüceltilmesi ve tüm kötülüklerden uzak tutulması hedeflenmektedir. Öyle ki bazen gerçek ile hayal, akıl ve duygular birbirine karışmaktadır.

Cahiliye döneminde methiyede toplumsal yapı önem arz etmektedir. Nitekim methedilen kişilere bakıldığında bunların kabilenin ileri gelenleri, Gassani ve Kinde kralları gibi şahsiyetler ile şairin maşuku olduğu görülecektir. Bu dönemde methiye doğal Arap çevresinden beslenmektedir. Şairin cömertlik, yiğitlik, iffet vb. memduhu hakkında söyledikleri toplum tarafından takdir edilen erdemlerdir.

Methiye konusunda cahiliye döneminde iki ana tutumun olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki Zuheyr b. Ebû Sulma'nın temsil ettiği akımdır. Burada şair, 'Abes ve Zubyân kabileleri arasında yaklaşık kırk yıl süren savaşta barışçıl bir rol alan Harem b. Sinân, Hâris b. Avf'ı övmektedir. Bu şahsiyetler hakkında anlam ve hissiyat bakımından derin olan methiyeler söylemektedir.¹ İkinci akım ise cahiliye asrının sonlarına doğru ortaya çıkan ve methiyenin dünyevî bazı nimetlere ulaşmak için araç olarak kullanıldığı dönemdir. Burada şair, mal mülk kazanma, krallar ve kabile reislerinden bağışlara nail olma, bunların sarayları ve yakın çevrelerinde müreffeh bir yaşam sürme vb. hususları hedefleyerek bu kişileri övmektedir. Bu akımın en güzel temsilcisi ise en-Nâbiğa ez-Zubyânî'dir. Şair, şiirinde kral Numan b. Munziri övmüş, onu güneşe, diğer kralları da yıldızlara benzetmiştir. Yine aynı şair Numan b. Munzirin düşmanı

¹ Zuheyr b. Ebu Sulma, **Divân**, şrh., Ali Hasan Faûr, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrut 1988, s.105-106.

olan Gassân kralı Amr b. Harisi övmüştür.² Bu akımın en bariz diğer şahsiyeti ise büyük şair el-A'şâ kabul edilmektedir.³

Cahiliye döneminde medih birçok şair tarafından önemsenmiş ancak belli bir kasidede müstakil bir konu olarak ele alınmamıştır. Daha çok klasik kasidenin belli bir parçasını teşkil etmiştir. Bu dönemde medih, şairin kasidenin girişinde yıkıntılardan ve göçten bahsettikten sonra, kasidenin cüzi bir kısmında yer almaktadır.

İslamiyetin gelişinden sonra methiyeler devam etmiş, ancak konu ve hedef cahiliye dönemininkinden tamamıyla farklı olmuştur. Allah ve onun elçisinin sevgisi şiirde başat konu olmuştur. Zira İslam inancında ilahî muhabbet sevginin temelidir. Birinci derecede sevgi insanın Allah (c.c)'a olan sevgisidir. Bundan sonra Hz. Muhammed (s.a.v)'e olan sevgi tüm sevgilerin üstünde yer alır. Nitekim bu konuda Hz. Muhammed (s.a.v)'in "Allaha yemin olsun ki ben sizden birinize nefsenden, ana-babasından ve çoluk çocuğundan daha fazla sevimli olmazsam o kişi hakiki anlamda iman etmiş olmaz" buyurmuş ve gerçek sevginin Allah (c.c) ve onun resulünün sevgisi olduğunu bize bildirmiştir.⁴ İslamî dönemde methiye, belli bir dünyevî menfaati elde etmek yerine ilahi ve manevi bir boyut kazanmıştır.

Kişinin sevdiğine sevgisini yansıtacak sözler söylemesi, onları şiirsel bir dille ifade etmesi son derece doğaldır. Sahabe bu sevgilerini en güzel şekilde yansıtmışlardır. Bu gelenek devam etmiştir. Nitekim bu konuda Hz. Muhammed (s.a.v)'in doğumundan hatta daha o hayata gözlerini açmadan günümüze kadar birçok edebî tür meydana gelmiştir. Birçok insan ona özlemlerini, sevgilerini ve hayranlıklarını söz ile dile getirmiş ve yazıya dökmüşlerdir.

² en- Nâbiğa ez- Zubyânî, **Divân**, şrh., Abbas Aduş'-şems, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrut 1996, s.28-30.

³ Meymûn b.Kays el- A'şâ, **Divân**, şrh., Muhammed Hüseyin, Mektebetu'l-âdâb, Kahire, ty., s.89-91.

⁴ Muhammed b. İsmail el-Buhârî, **Sahîhu'l-Buhârî**, Dâru tavki'n-necât, Birinci baskı, 1422, yy., I,12. Buhârî burada "Hz. Peygamberin sevgisi imandandır" şeklinde bir bâb açmıştır.

İslam öncesi dönemde ve İslamî dönemde Araplardan bahsedildiği zaman ilk akla gelenin şiir olduğu bilinmektedir. Bunun farkında olan Araplar bu silahı iyi kullanmışlardır. Özellikle İslamî dönemde Hz. Muhammed (s.a.v)'e ve İslama yapılan saldırılarda hep şiir kullanılmıştır. Allah'ın resulünü hicvetmede sık sık şiire başvurulmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v) Müslümanlardan bunlara mukabelede bulunmalarını istemiştir. Özellikle de Abdullah b. Revâha, K'ab b. Zuheyr ve Hassân b. Sâbit (r.a) Hz. Muhammedi müşriklere karşı savunmuşlardır. Hatta bu konuda Hz. Muhammedin (s.a.v) Hassân b. Sâbit (r.a) için "Allah'ım ona mukaddes ruh ile yardım et" şeklinde dua ettikleri, bunun üzerine Cebrail tarafından ona yardım edildiğine dair rivayetler bulunmaktadır.⁵

Hz. Muhammed (s.a.v)'i metheden birçok kişi vardır. Bu kişilere yaptıkları methiyelerin birçok faydası vardır. Nitekim K'ab b. Zuheyr (r.a) Hz. Muhammed (s.a.v)'e onun huzurunda meşhur "Banet Suad" kasidesini okuyunca Allah (c.c) resulü hem onu başışlamış – ki o, kardeşi Buceyr Müslüman olduktan sonra Hz. Muhammed (s.a.v)'i hicveden şiirler söylemiştir. Onun için de Hz. Muhammed (s.a.v) onun ölüm fetvasını vermişti- hem de ona cübbesini giydirmiştir. Ondan sonra Arap edebiyatında Methiye denilince K'ab b. Zuheyr (r.a)'in "Banet Suad" methiyesi akla gelmiştir.

Allah (c.c) Kur'ân-ı-Kerîm'de Hz. Muhammed (s.a.v)'i bizzat övmüştür. Örneğin bir ayette **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ** "Ey (habibim) şüphesiz sen yüce bir ahlak üzerinesin" buyrulmuştur.⁶ Dolayısıyla methiyenin kaynağı bir bakıma Allah (c.c)'dir, denebilir.

Arap edebiyatında şiirin önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Araplarla ilgili elimizdeki bilgilere bakıldığında onların tarih sahnesinde şiirle yerlerini aldıkları görülecektir. Söylenen bu şiirler

⁵Muslim b. Haccâc en-Nisâburî, **Sahîhu Muslim**, Dâru ihyâi't-turâsi'l-'Arabî, Beyrut, ty., IV, 1935; Ebû Dâvûd es-Sicistânî, **Sunenu Ebi Dâvûd**, el-Mektebetu'l-'asriyye, thk., Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, Beyrut, ty., IV, 304.

⁶el-Kalem, 68/4.

yoluyla birçok duygu ve düşünce ifadesini bulmuştur. Bu şiirde aşk, övgü, kadın, ağıt, yergi, uzlet, çöl hayatı vb. konular işlenmiştir. Özellikle bu yolla sevgilinın güzelliği ve sevginin vasıfları dile getirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in peygamber olarak gönderilmesi ve onun İslam'ı tebliğ etmesi sonucunda etrafında birçok insan toplanmıştır. Bunlar zamanla onun üstün ahlakından çok etkilenmiş ve ona karşı derin bir saygı ve sevgi beslemiştir. Ona karşı duyulan aşk ve sevgi İslam kültür ve medeniyetinde methiyelerin doğmasına vesile olmuştur.

1. Methiye Dışında Bazı Edebî Türler

Arap edebiyatında cahiliye döneminden günümüze kadar methiye ile beraber gelişen ve devam eden bazı edebî türler daha vardır. Bunlar mersiye, hiciv, fahriyye vb. edebî türlerdir. Özellikle İslam dinin gelişinden sonra Arap edebiyatında yeni konular ortaya çıkmıştır. Bu konular edebiyatta yeni türlerin doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu çerçevede Hz. Muhammed (s.a.v)'in şahsiyeti ve ahlaki olgunluğu etrafında bazı edebî türler ortaya çıkmıştır. Burada insanlar onu övmek ve bazı özelliklerine dikkat çekmek amacıyla bazı sözler terennüm etmişlerdir. Bunların arasında ona atfen söylenen methiyelerin yanı sıra bediyyât, mevlid vb. edebî türler sayılabilir.

1.1 Bediyyât

Bu kelime sözlük bakımından “güzel, eşsiz ve benzersiz” gibi anlamlara gelmektedir.⁷ Terim olarak bediyyât, Hz. Muhammed (s.a.v)'i methetmek için yazılan ve içerisinde en az bir bedî' sanatı bulunan, genelde son harfi mîm olup, belli bir beyit sayısını ihtiva eden kasidelerdir.⁸ Bediyyatların temel konusu da Hz. Muhammed

⁷ İbn Manzûr, Muhammed b. Mukerrem, **Lisânu'l-'Arab**, nşr. Emin Muhammed Abdulvahhap- Muhammed Sâdık el-Ubeydî, Beyrut 1416/1996.I,342; ez- Zebidî, Muhibbuddîn b.Fayz, **Tâcu'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmus**, nşr. Ali Şiiri, Beyrut 1414/1994.II,21.

⁸ Kılıç, Hulusi, **Bediyyat**, DİA, V, İstanbul, ty.,s. 323-324; Çağmar, Edip, **Edebi Açıdan Arapça Mevlidler**, Ankara 2004, s. 34; Ebû Zeyd, Ali, **el-Bediyyât fi'l-edebi'l-Arabî**, Beyrut 1983, s. 46.

(s.a.v)'e dair övgülerdir. Ancak burada Hz. Muhammed (s.a.v) övülürken tanımdan da anlaşıldığı gibi en az bir bedî' sanatı kullanılmaktadır.⁹

1.2 Mersiye

Edebiyatta "ölenin iyiliklerini anıp ağlamak, onun hakkında ağtlar yakmak" gibi anlamlara gelir. Arap edebiyatında mersiye'nin, cahiliye döneminde cenazelerde kadınların söyledikleri seçili ve ahenkli sözlerle başladığı kabul edilir. Bunların daha sonra manzum kalıplara dökülmesiyle bugün bilinen mersiyeler ortaya çıkmıştır. Tabii İslam'ın gelişi ile bu tür davranışlar yasaklanmıştır.¹⁰

Mersiyede üç temel bölümün olduğu kabul edilir. Bunlar ağlama, ölmüş kişinin faziletlerinin anlatıldığı övgü ve acılara göğüs germenin anlatıldığı sabır bölümleridir. Biraz önce ifade edildiği gibi mersiye'nin en iyi örneklerinin kadınlar tarafından verildiği kabul edilir. Bu bağlamda kadın şairlerin en büyüğü sayılan Hansâ mersiye'nin en güzel örneklerini vermiştir, denebilir.¹¹

Sahabe-i kiramdan bazıları Hz. Muhammed (s.a.v) vefat ettiği zaman ona mersiyeler söylemişlerdir. Tabii bediiyatlarda olduğu gibi mersiyelerin de söylenmesinin temelinde Hz. Muhammed (s.a.v)'in sevgisi ona duyulan aşk ve özlem yatmaktadır.

1.3. Mevlit

Hz. Muhammed (s.a.v)'in doğumu üzerine söylenen şiirlere mevlit denir. Daha Hz. Muhammed (s.a.v) yeni doğmuşken dedesi Abdulmuttalib'in ona övgü dolu şiirler söylediği, daha sonra sütannesi ve sütkardeşinin de aynı şekilde ona övgüler dolu sözler söyledikleri vakidir. Bu vb. örnekler günümüze kadar süregelen

⁹Eren, Cüneyt, **Peygamberimize Adanmış Manzumeler-Bediiyyat**, İzmir 2005, s. 23.

¹⁰ Buhârî, "**Cenâiz**", 35, 38-39.

¹¹ Toprak, M. Faruk, **Mersiye**, DİA, XXIX, İstanbul s. 215-217; Çağmar, Edip, **Edebi Açıdan Arapça Mevlidler**, Ankara 2004.

mevlit geleneğinin temelini oluşturmaktadır. Mevlitler de yukarıdaki diğer edebi ürünler gibi Hz. Muhammed (s.a.v)'i övmek maksadıyla söylenen ve yazılan şiirler ve yazılardır. Başka bir ifadeyle mevlitlerin asıl konusu da övgüdür. Dolayısıyla mevlitler bir açıdan methiyelerin içerisinde mütalaa edilebilir, kanaatindeyiz.¹²

1.4. İ'tizâriyyât

Son olarak methiyeler gibi Hz. Muhammed (s.a.v) için söylenen bir edebi türün daha olduğu söylenebilir. Arap edebiyatında buna i'tizâriyyât denir. İ'tizâriyyât, "bir kişinin eksikliğinin farkında olması ve bunun sonucu olarak da söz konusu hatadan uzak olduğunu dile getirmesidir."¹³ Bu açıdan değerlendirildiğinde meşhur "Banet Suad" kasidesi i'tizâriyyât türünün en güzel örneğidir, denebilir. Zira bu kaside de K'ab b. Zuheyr (r.a) hem Hz. Muhammed (s.a.v)'i methetmiş hem de bu vesile ile ölümden kurtulmuştur.

İ'tizâriyyât, mevlitler, bediiyyât ve mersiyelerin methiye ile karşılaştırılmasına gelince, bunların her birinin kendine has özellikleri vardır. Ancak bunların hepsi belli bir oranda içlerinde methiyeleri de barındırır. Bir başka deyişle bu türler ile methiyeler arasında bir umum-husus ilişkisi vardır. Şöyle ki bu türlerin hepsi bir açıdan methiyedir. Çünkü bunların söylenmesinin temelinde Hz. Muhammed (s.a.v)'i methetmek yatmaktadır. Ancak methiyeler bunların hiçbirisi olmaya bilir. Zira herhangi bir methiye Hz. Muhammed (s.a.v)'in doğumu veya vefatı münasebetiyle söylenmemiş olabileceği gibi herhangi bir bedî' sanatını veya Hz. Muhammed (s.a.v)'den özür talep etmek amacıyla da söylenmemiş olabilir. Ancak dar anlamda bunların hiçbirisi methiye ile aynı anlama gelmemektedir.

¹² Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Okiç, M. Tayyib, "Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri", Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi, Sy. 1 (Aralık 1975), s. 21; Bakırcı, Selami, **Mevlid Doğuşu ve Gelişmesi**, İstanbul 2003; Çağmar, a.g.e., Ankara 2004.

¹³ Geniş bilgi için bkz. Çağmar, a.g.e., Ankara 2004.

2. Methiye

Sözlükte “övgü, övme, birinin meziyetlerini dile getirmek ve onun güzelliklerini anlatmak” anlamlarına gelen bir kelimedir.¹⁴ Methiye مدح kelimesinin sonuna nisbet eki getirilerek elde edilmiştir. Terim olarak ise “övgü şiiri” anlamında kullanılan bir edebiyat terimidir. İslamî edebiyatta “kişi, topluluk, çeşitli mekânların övülmesi amacıyla yazılmış şiirlere” methiye denilmiştir.¹⁵ Methiyeler daha çok kaside şeklinde yazıldığı için önceleri “kasîde-i medhiyye” ismi kullanılmış, daha sonra sadece methiye şekli yaygınlık kazanmış olduğu dile getirilmektedir.¹⁶

Methiyenin biri geniş biri dar iki anlamı olduğu söylenebilir. Zira methiye denildiğinde biraz önce tanımı verilen bir edebî türün kastedilmesi mümkündür. Bu onun dar anlamıdır. Bunun yanı sıra mevlid, bediiyyât, i'tizâriyyât vb. edebî türler geniş anlamda methiye kategorisi içerisinde değerlendirilebilir. Zira bunların hepsinde Hz. Muhammed (s.a.v)'den övgü ile bahsedilmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de Allah (c.c) değişik vesilelerle peygamberlerini övmüştür. Sadece peygamberleri değil aynı zamanda cenneti, cennet ehlini ve müminlerin güzel hasletlerini de övmüştür.¹⁷ Arap şiirinde de övgü önemli bir konudur. Eski Arap şiirinin mevzuları kapsamında, hiciv, mersiye, i'tizar ve teşebbub gibi konular sayılmaktadır. Bunların başında medih gelmektedir. Zira Arapça kasidelerin ana bölümünü medih kısmı oluşturur. Geri kalan bölümler onun mukaddimesi ve sonucu hükmündedir.¹⁸

Her edebî türün kendine özgü özellikleri vardır. Bu özellikler o edebî türün ayırt edici temel özelliklerini oluşturur. Methiyenin en önemli ayırt edici özelliği Hz. Peygamber (s.a.v) hakkında söylenmiş

¹⁴ İbn. Manzur, *Lisanu'l-Arab*, XIII, 49.

¹⁵ Durmuş, İsmail, *Methiye*, DİA, XXIX, İstanbul, s. 408-408.

¹⁶ Durmuş, İsmail, *Methiye*, DİA, XXIX, s. 408-408.

¹⁷ *Meryem*, 19/12-15.

¹⁸ Çetin, Nihat, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul, ty. 86-87; Durmuş, a.g.m., DİA, XXIX, s. 408-408.

olmalarıdır. Yine bu edebî türün ilham kaynağı dindir. Bir başka deyişle İslamî bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Ayrıca methiye tasavvuftaki Hakikat-i Muhammediye olgusuyla ilgilidir. Zira Hz. Muhammed (s.a.v) hem ahlak hem de yaratılış bakımından insanlığın efendisidir. Yine methiyeler ince duygular, derin düşünceler ve Hz. Muhammed (s.a.v)'in sevgisini esas almıştır.¹⁹

Hz. Peygamber ile ilgili methiyelere gelince onun hakkında methiyelerin söylendiği sabittir. Bu methiyelerin hem kişiler tarafından hem de toplum tarafından söylenenleri vardır. Nitekim bu konuda "Habeşliler Hz. Muhammed (s.a.v)'in önünde raks ediyorlar ve sözler söylüyorlardı Hz. Muhammed (s.a.v) bunlar ne diyor? diye sorunca, kendisine Hz. Muhammed (s.a.v) salih bir kuldur diyorlar, denildi". Bilindiği gibi hadis ilminde buna takrîr sünnet denir. Yine Hz. Muhammed (s.a.v) Medine'de dolaşırken tef çalarak ona methiyeler söyleyen câriyelerin varlığını da hadis kaynaklarından öğreniyoruz. Bunun yanı sıra K'ab b. Zuheyr (r.a) Hz. Muhammed (s.a.v)'in huzurunda kendisine meşhur "Banet Suad" kasidesini okuması da bu konuda kayda değerdir.²⁰

Hz. Peygamber (s.a.v) hakkında söylenen methiyeleri genel olarak iki kısma ayırmak mümkündür. Bunlardan birinci kısım Hz. Muhammed (s.a.v)'i birkaç beyitle öven, ilk örnekleri daha ilk asırlarda verilen methiyelerdir. İkinci kısım methiyeler ise özellikle tasavvufun şekillenmeye başladığı hicrî ikinci asrın ortalarında meydana çıkanlardır.²¹ Birinci kısım örnek olarak daha İslamiyet gelmeden yaklaşık yedi asır önce Es'ad Ebu Kerib el-Himyerî'nin Hz. Peygamber (s.a.v.)'i övmek amacıyla söylediği methiye verilebilir.²²

¹⁹Uğur, Mücteba Hz. **Peygamber'e İlk Medhiyeler**, Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı] Peygamberimiz Hz Muhammed (SAV) özel sayısı, 2000, 2003, s. 530.

²⁰en-Nebhânî, Yusuf b. İsmail, el-**Mecmû'atu'n-Nebhâniyye fi'l-medâihî'n-Nebeviyye**, Beyrut 1417/ 1996, 1,30.

²¹Uğur, **a.g.m.**, s. 530.

²²Çağmar, **a.g.e**, 36.

Bunun dışında bu dönemde methiye dendiğinde -makalenin de aslını oluşturan- sahabenin Hz. Peygamber (s.a.v)'i övmek maksadıyla söylediği sözler anlaşılmaktadır. Bunların başında da Hz. Peygamber (s.a.v)'in şairleri olarak meşhur olan Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Zuheyr ve Abdullah b. Revaha (r.a) gelmektedir. Aslında bu edebî türün asıl kurucusu Hassân b. Sâbit (r.a)'dır, denebilir. Zira Hassân b. Sâbit (r.a) "şairu'n-nebi" ünvanı ile meşhur olmuştur. Onların bu methiyelerinde hem cahiliye hem de İslamî dönem şiirlerin özelliklerini görmek mümkündür. Bu sahabeler yeni Müslüman oldukları için cahiliye şiirinin özelliklerini şiirlerinde sergilemişlerdir.²³

İkinci kısım methiyelerde ise konu Hz. Muhammed(s.a.v)'in makamına ve gezip dolaştığı yerlere duyulan hasret ile ilgilidir. Burada Hz. Peygamber (s.a.v)'in üstün nitelikleri işlenmiştir. Bu ikinci kısım daha çok tasavvuf erbabı tarafından işlenmiş hatta methiye türünün bir edebî tür olarak ortaya çıkmasına bu tasavvuf ehlinin sebep olduğu kabul edilir. Kanaatimizce bu bakış açısının yaygınlaşmasının temelinde İmam Busirî'nin yazdığı methiye yatmaktadır. Zira Busirî bir mutasavvıf idi. Genel olarak bu böyle olsa da Hz. Peygamber(s.a.v)'i övmek, onun hakkında methiyeler söylemek herhangi bir mezhebe ve gruba nispet edilmemelidir. Bu övgü zamanla Mevlid türü edebî yapıtlarda daha belirgin bir şekilde kendisini göstermiştir.

Methiyelerin tarihi geçmişi Hz. Peygamber (s.a.v) yaşadığı döneme hatta o dünyaya gelmeden öncesine kadar götürülür. O günden bu güne onun binlerce aşığı sevgilerini dile getirmiştir. Ancak Sufî İbn Farız ve hicrî yedinci asırda İmam Busirî ile methiye yaygınlaşmış ve doruk noktaya ulaşmıştır. Başta Emeviler dönemi olmak üzere Abbasiler, Mümlüklular, Hamdaniler ve diğer İslam devletlerinin neredeyse hepsinde methiyeler yazılmıştır. Bunların büyük bir kısmı devlet büyüklerini övmek için söylenmiştir. Bu dönemlerde methiyeler şairlerine verilen bol ve değerli hediyelerin

²³Bakırcı, **Mevlid Doğuşu**, İstanbul 2003, s.124.

etkisiyle daha da gelişmiştir. Tarih boyunca Buhturî, Mervân b. Ebû Hafsa, Seyyid el-Himyerî, Eşca' es-Sulemî, Ebû Temmâm, Mütenebbî, İbnu'l-Hayyât et-Tağlebî ve Bahâeddin İbnu's-Sââtî gibi şairler devlet büyüklerine methiyeler dizmişler ve yöneticiler tarafından kendilerine bol miktarda maddi destek sağlanmışlardır."²⁴

Yukarıda ifade edildiği gibi tarih boyunca birçok kişi Allah resulü (s.a.v) için şiirler söylemiştir. Bu konuda Hz. Peygamber hakkında söylenen methiyeleri *el-Medâihu'n-nebeviyye* gibi isimler altında toplayan ve inceleyen eserler telif edilmiştir. Bu tür kitaplar arasında Zekî Mübârek'in *el-Medâ'ihu'n-nebe-viyye fi'l-edebi'l-Arabî*, Yûsuf en-Nebhânî'nin *el-Mecmûatu'n-Nebhâniyye fil-medaihi'n-nebeviyye* ve Sâbikâtü'l-ciyâd fi medhi Seyyidi'l-ibâd Selâhaddin es-Sibâî'nin *Gurretü'l-medâ'ihî'n-nebeviyye* ve M. Salim Muhammed'in *el-Medâihu'n-nebeviyye* adlı eserleri sayılabilir. Mahmûd Sâmî el-Bârûdî ile Ahmed Şevki'nin de bu alandaki kasideleri meşhurdur.

2.1. Sahabe-i Kirâm'ın Hz. Peygamber (s.a.v)'e Methiyeleri

Sahabe-i kiram efendilerimizin Hz. Peygamber hakkında söyledikleri methiyelere geçmeden önce sahabe tanımını yapmakta fayda mülâhaza ediyoruz. Lügat itibariyle sahabe, arkadaş manasına gelen "sahabî" kelimesinin çoğuludur. İstilahta ise "Hz. Peygamberle arkadaşlık yapan, onunla görüşen ve en önemlisi ona iman eden kişilere" sahabe denmiştir. Hz. Peygamber'e iman eden ilk kişi olarak ilk sahabî, Resulullah'ın mübarek eşi Hz. Hatice'dir. Son sahabî ise, genellikle kabul edildiğine göre (ö.100/719) senesinde vefat eden Ebû't-Tufeyl Âmir b. Vâsile el-Leysî el-Kinânî'dir. Bu tarihten sonra yaşayan bir sahabînin varlığı bilinmemekle beraber İslâm âlimleri, Hz. Peygamber'in hayatının sonlarında söylediği: "Yüz sene sonra bugün yaşayanlardan hiç kimse hayatta kalmayacaktır."²⁵ hadîsine dayanarak ashabın bulunabileceği son zaman sınırı olarak 110/729 senesini belirlemişlerdir.

²⁴ Durmuş, İsmail, **Methiye**, DİA, XXIX, 408–408.

²⁵ İbn Hacer el-'Askalânî, **el-İsâbe fi temyîzi's-sahabe**, Mısır 1328, I, 8.

Sahabenin mutlaka Hz. Peygamber (s.a.v)'i bir an da olsa görmüş veya sohbetinde bulunmuş olması gerekir. Yukarıdaki sahabe tanımına dayanarak Cahiliye devrinin şöhreti yaygın önde gelen şairlerinden el-A'şâ'nın Hz. Peygamber'i methetmek üzere söylemiş olduğu şiirler konumuzun dışındadır. Zira el-A'şâ Hz. Peygamber (s.a.v)'i görmediği için sahabe değildir.

Aynı şekilde Hz. Peygamber (s.a.v)'in amcası ve Hz. [Ali](#) 'nin babası olan Ebû Tâlip de sevgili Peygamberimiz(s.a.v)'i methedenler arasında ilk akla gelen isimdir. Ebû Talib, Mekke Devri başındaki muhasara olayı üzerine yüz on beyitlik bir kaside söylemiştir. Bu kasidesiyle yeğenini himaye etmiş bazı beyitlerinde onu methederek soyluluğunu dile getirmiştir. Ancak Ebû Tâlip Hz. Peygamber (s.a.v)'e iman etmemiştir. Dolayısıyla o da sahabe değildir. Bu nedenle onun methiyeleri ele alınmamıştır. Aynı şekilde dedesi Abdulmuttalip Hz. Peygamber (s.a.v)'in doğumu esnasında onu methetmek amacıyla beyitler söylemiştir. Onun bu şiirleri aynı zamanda Mevlidlerin temelini teşkil ettiği söylenmektedir. Ancak onun şiirlerini de buraya almayacağız. Çünkü Abdulmuttalip de sahabe tanımına girmemektedir.

2.1.1. Erkek Sahabeler

Abdullah b. Revâhâ

Abdullah bin Revâhâ (r.a) (ö.8/630) Akabe günü Müslüman olmuş ve Hz. Peygambere biat etmiştir. Şâiru Rasûlillah ünvanıyla meşhurdur. Sahâbenin büyüklerinden olan Abdullah Medine'de doğdu. Hazrec kabilesine mensup olup ne zaman doğduğu kesin olarak bilinmemektedir. Onun Şâiru Rasûlillah ünvanının yanı sıra aynı zamanda Hz. Peygamber (s.a.v)'in kâtipleri arasında yer almıştır. İslam'ın Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber gibi neredeyse bütün savaşlara katılmıştır.

Abdullah b. Revâha Hz. Muhammede (s.a.v)'i hicveden müşriklere karşı onu savunan şiirler söylemiştir. eş-Şuarâ sûresindeki

"Şairlere sapıklar uyar. Onların her sahaya dalıp çıktıklarını ve yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmez misin? Ancak iman edip iyi ameller işleyenler Allah'ı çok zikredenler ve haksızlığa uğratıldıktan sonra haklarını alanlar böyle değildir. O zalimler, yakında nasıl bir yıkılışla altüst edileceklerini bileceklerdir."²⁶ ayetinde kendilerinden bahsedilen sahabelerden biridir. Hicrî sekizinci yılda Mute savaşında şehit olmuştur. Abdullah b. Ravaha (r.a)'nın Hz. Muhammed (s.a.v)'i öven şiirlerinden örnek olarak aşağıdaki beyitleri zikredebiliriz:²⁷

إِنِّي تَفَرَّسْتُ فِيكَ الْحَيَّرَ أَعْرِفُهُ وَاللَّهِ يَعْلَمُ أَنْ مَا خَانِي الْبَصْرُ
أَنْتَ النَّبِيُّ وَمَنْ يُحْرَمِ شَفَاعَتَهُ يَوْمَ الْحِسَابِ فَقَدْ أَزْرَى بِهِ الْقَدْرُ

*Sendeki güzellikleri bilmek için seni inceledim.
Allah (c.c) biliyor ki gözlerim bana ihanet etmedi.
Sen Allah'ın peygamberisin, hesap gününde
Kim onun şefaatinde mahrum kalırsa,
Kader onu azarlayıp paylamıştır.*

Ebu Cervel Zuheyr b. Sard el-Cuşamî

Sahabe-i kiramın önemli şahsiyetlerinden biri olan Ebu Cervel el-Cuşamî (r.a)'nin vefat tarihi tam olarak bilinmemektedir. Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında aşağıdaki üç beyitlik bir methiye söylemiştir:.²⁸

اِمْنُنْ عَلَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ فِي كَرَمٍ فَإِنَّكَ الْمَرْءُ نَرْجُوهُ وَنَنْتَظِرُ
يَا حَيَّرَ طِفْلٍ وَمَوْلُودٍ وَمُنْتَحَبٍ فِي الْعَالَمِينَ إِذَا مَا حُصِّلَ الْبَشَرُ

*Ey Allah'ın resulü bize cömert bir şekilde ihsanda bulun.
Biz her zaman (cömertliği) senden ümit eder ve bekleriz.*

²⁶ eş-Şuarâ, 26/224- 227.

²⁷ İbn Hişâm, es-Siretu, I, 443.

²⁸ İbn Esîr, Usdul-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe, Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut 1994, I, 334.

İnsanoğlunun bulunduğu zamandan beri Ey cümle çocukların, dünyaya gelmişlerin ve seçilmişlerin en hayırlısı!

Amr b. Malik el-Huzai

Amr b. Malik (r.a)'in vefat tarihi de tam olarak bilinmemektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) hakkında söylediği altı beyitlik bir methiyesi vardır. Bu methiyeyi söylediği zaman Hz. Muhammed (s.a.v)'in gözlerinden yaşların süzüldüğü rivayet edilmiştir:²⁹

يا رَبِّ إِنِّي نَاشِدُ حَمْدًا حَلَفَ أَبِيهِ وَأَيْنَا الْأَثَلَدَا
إِنَّ قَرِيشًا أَخْلَفُواكَ الْمَوْعِدَا وَنَقَضُوا مِيثَاقَكَ الْمَوْكِدَا

Allah'ım O'nun (s.a.v) babasının ve babalarımızın kadim anlaşmalarını çok över ve söylerim.

Kureyş sana verdiği sözde durmamıştır. Pekiştirilmiş o anlaşmanı bozmuştur.

Abbas b. Mirdâs es-Sulemi

Abbâs b. Mirdâs b. Ebî 'Amir es-Sulemi (r.a) ne zaman vefat ettiği belli değildir. Kahramanlık şiirleriyle tanınmış bir sahabelidir. Mekke'nin fethine katıldığı gibi Huneyn Savaşı ile Tâif muhasarasında da yer aldı. Ganimetlerin taksimi konusunda hoşnutsuzluğunu dile getiren şiirler söyledi. Daha sonra Hz. Peygamber ona yüz deve ganimet verdi. memnun edilmesini emretti. Katıldığı gazvelerden sonra kabilesinin yanına döndü. Hz. Ömer döneminde Basra'ya yerleşti.

Abbas b. Mirdâs'ın katıldığı gazvelerde kahramanlık duygularını dile getiren şiirlerinin bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Onun şiirlerinden bir kısmı Yahya el-Cubûri tarafından bir araya getirilmiş ve "Dîvânu'l Abbâs b. Mirdâs es-Sulemi" adıyla

²⁹ en-Nebhâni, a.g.e, s.51.

yayımlanmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v)'den dört hadis rivayet etmiştir. Abbas b. Mirdâs (r.a)'ın Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında söylediği iki beyitlik methiyesi şöyledir:³⁰

يَا خَاتَمَ النَّبَاءِ إِنَّكَ مُرْسَلٌ بِالْحَقِّ كُلُّ هُدَى السَّبِيلِ هُدَاكَ
إِنَّ الْإِلَهَ بْنَى عَلَيْكَ مَحَبَّةً فِي خَلْقِهِ وَمَحَمَّدًا سَمَّاكَ

Ey Nebilerin sonuncusu! Sen hakk ile gönderildin. Hidayet yollarının hepsi senindir.

Yarattıkları arasında Allah muhabbeti sende kurdu ve sana Muhammed adını verdi.

K'ab b. Zuheyr

K'ab b. Zuheyr (r.a) (ö.40/662) Hz. Peygamber (s.a.v)'in ilk yıllarında klasik Arap şiirinde belli başlı konularda şiirler söylemiştir. Daha sonraları Hz. Peygamber (s.a.v)'i hicveden şiirler yazmıştır. Bu onun için ölüm fermanı olmuştur. Mekke fethedilince K'ab kardeşi Buceyr ile beraber oradan kaçtılar. Daha sonra Buceyr durum kontrolü için Medine'ye gitti ve orada Müslüman oldu. K'ab'a ölüm fermanının yazıldığını bir mektupla haber verdi. Mektubu alan K'ab ölüm korkusunu iyice hissedince gizlice Medine'ye geldi. K'ab şimdi gelse tövbe edip Müslüman olursa onu affeder misin? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v) olumlu cevap verince K'ab benim dedi³¹ve sevinçle Peygamber efendimizi öven şiirler söylemeye başladı. K'ab (r.a) Hz. Peygamber (s.a.v) için söylediği ve methiye geleneğinin kaynağını

³⁰ İbn Hişâm, **Muhtasarı sireti İbn Hişâm (es-siretü'n-nebeviyye)**; haz. Muhammed Afif Zagbi, Beyrut, Dâru'n-Nefâis, 1981/1401, II, 426.

³¹Tülücü, Süleyman, **"Kâ'b b. Zuheyr ve Kasîde-i Bürde'si Üzerine Notlar-I"**, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sy. 5 (1982), s. 159-173.

oluşturan meşhur “Bânet Suâd” methiyesini söyledi.³² Söz konusu kasidesinden iki beyti şu şekildedir:³³

أُنْبِئْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَوْعَدَنِي وَالْعُقُوفُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ مَأْمُولُ
إِنَّ النَّبِيَّ لَنُورٍ يُسْتَضَاءُ بِهِ مَهْنَدٌ مِنْ سَيْوفِ اللَّهِ مَسْلُولُ

Bana haber verildi ki Allah'ın rasulü fermanımı çıkarmış. Allah'ın rasulünden beklenen affetmektir.

Şüphesiz peygamber, kendisiyle aydınlanan nurdur. Yine o kınından çekilmiş Allahın kılıçlarından Hint kılıcıdır.

Hamza b. Abdulmuttalip

H^{z.}[Muhammed](#) (s.a.v)'in amcası ve ilk Müslümanlardan olan Hz. Hamza (r.a) (ö.3/625) “Allah (c.c)'ın Aslanı” lakabıyla bilinmektedir. Aynı zamanda Hz.Peygamber (s.a.v)'in sütkardeşidir. Hz. Hamza (r.a) Hz. Muhammed (s.a.v)'den iki veya dört yıl önce doğmuştur. Bilindiği gibi [625](#) yılında Uhud savaşında şehit olmuştur. Onun Allah resulü hakkında altı beyitlik bir methiyesi vardır.³⁴

حَمَدْتُ اللَّهَ حِينَ هَدَى فُؤَادِي إِلَى الْإِسْلَامِ وَ الدِّينِ الْحَنِيفِ
لَدَيْنِ جَاءَ مِنْ رَبِّ عَزِيزٍ خَبِيرٍ بِالْعِبَادِ بِحِمِّ لَطِيفِ

Kalbimi İslam'a ve hanif dine hidayete erdirince Allah'a hamd ettim.

Bu öyle bir dindir ki son derece güçlü, kullarından haberdar ve onlara karşı lütüfkâr bir rabden gelmiştir.

³² Sener, H. İbrahim, *Kasîde-i Bürde-Kasîde-i Bür'e ve Su Kasîdesi*, İzmir 1995, s. 59-60.

³³ Uğur, H^{z.} *Peygamber'e İlk Medhiyeler*; Zuyahr, K'ab, *Dîvân*, Beyrut 1994, s. 26-42.

³⁴ İbn Hişâm, *es-Siret*, II, 69.

Ebu Bekir es-Sıddik

Asıl adı Abdullah bin Kuhafe olan Hz. Ebu Bekir (ö. 23 /634) Müslümanların ilk [halifesi](#)dir. Müslüman olmadan önce isminin Abdulkâbe olduğu rivayet edilir. Müslüman olduktan sonra ismi Abdullah olarak değiştirilmiştir. Hz. Aişe annemizin babası ve Hz. Muhammed (s.a.v)'in kayınpederidir. Kur'ân-ı Kerîm onun döneminde cem' edilmiştir. Onun Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında bir beyit söylemiştir. O da Hz. Muhammed(s.a.v)'in vefatı üzerine söylediği bir mersiye'dir:³⁵

أَجْدَّكَ مَا لِعَيْنِكَ لَا تَنَامُ كَأَنَّ جُفُونَهَا فِيهَا كِيَالَمُ

*Sana ağır mı geldi ne oluyor da gözlerine uyku girmiyor.
Sanki göz kapaklarında yara bere vardır.*

Ömer b. Hattâb

Hz. Ömer (r.a) (ö. 24/646) Müslümanların ikinci halifesidir. Küfre karşı İslam'ı savunmuştur. Adaleti ile ünlüdür. Hz. Muhammed vefat ettiği zaman "Kim Muhammed öldü derse onun kellesini uçururum" sözünü söyleyen odur. Hz. Ömer (r.a) Hz. Muhammed'in vefatı üzerine bir mersiye söylemiştir:³⁶

مازلتُ مُدَّ وَضَعُوا فِرَاشَ مُحَمَّدٍ كَيْمَا يُمَرِّضُ خَائِفًا أَنْ تَوَجَّعَ

*Muhammed'in yatağı yere konulduğundan beri
Nasıl hasta olur diye, korku içerisinde acı çekiyorum.*

Osman b. Affan

Hz. Osman (r.a) (ö.35/657) Müslümanların üçüncü halifesidir. Hz. Peygamber (s.a.v) efendimizin iki kızı ile evlendiği için "Zinnureyn" lakabı ile meşhur olmuştur. Aynı zamanda hayâ timsalidir. Halifeliği döneminde kabilesi olan Ümeyye oğullarına

³⁵ İbn Hişâm, a.g.e, II, 668.

³⁶ İbn Hişâm, a.g.e, I, 635.

engel olamamış ve hicretin otuz beşinci senesinde şehit edilmiştir.³⁷ Ondan sonra Müslümanlar arasındaki ihtilaflar iyice gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Akrabaları Hz. Ali (r.a)'den onun katillerini bulmalarını istemiş, bu nedenle Müslümanlar arasında büyük ihtilaflar ortaya çıkmıştır. Hz. Osman (r.a) Hz. Muhammed(s.a.v)'in vefatı üzerine bir mersiye söylemiştir:

فَيَا عَيْنِي ابْكِي وَلَا تَسَامِي
وَحَقُّ الْبُكَاءِ عَلَى السَّيِّدِ

Ağla ey gözlerim! Bkmadan usanmadan.

Ağlamanın hakkı efendi için yapılandır.

Ali b. Ebu Talip

Hz. Ali (r.a) (ö. 40/662) ilk Müslümanlardandır. Hz. Muhammed (s.a.v)'in damadı, amcasının oğlu ve Müslümanların dördüncü halifesidir. Hz. Ali (r.a)'in Hz. Muhammed(s.a.v)'in vefatı üzerine bir mersiye söylemiştir. Onun dile getirdiği o derin anlamlı mersiye aşağıda zikrettik:³⁸

أَمْ تَرَى أَنَّ اللَّهَ أَبْلَى رَسُولَهُ
بِلاءَ عَزِيزٍ ذِي اِقْتِدَارٍ وَذِي فَضْلِ
أَنْزَلَ الْكُفَّارَ دَارَ مَذَلَّةٍ
فَلَا قُوَّةَ هَوَاناً مِنْ إِسَارٍ وَمِنْ قَتْلِ

Görmedin mi Allah'ın, rasulünü iktidar ve fazilet ile imtihanını.

Kafirleri alçaklık diyarına indirdi de kölelik ve ölümle karşılaştılar.

Ebu Süfyan b. Haris

Ebu Süfyan (r.a) Hz. Muhammed (s.a.v)'in amcasının oğludur. Ebu Süfyan (r.a) hicretin yirminci senesinde vefat etmiştir. Onun Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında yirmi üç beyitlik bir şiir söylediği rivayet edilir. Bunlar dört tanesi methiye olup geri kalanları ise

³⁷ İbnu'l-Esir, **a.g.e**, I, 739.

³⁸ en Nebhânî, **a.g.e**, 54–55.

mersiyedir. Hz. Ebu Süfyan (r.a) Hz. Muhammed (s.a.v)'i övdüğü şiirlerinden iki beyti şöyledir:³⁹

لَعَمْرُكَ إِنِّي يَوْمَ أَحْمِلُ رَايَةً لَتَعْلَبَ حَيْلُ اللَّاتِ حَيْلَ مُحَمَّدٍ
هداني هادٍ غير نفسي ودلني عَلَى اللَّهِ مَنْ طَرَدْتُهُ كُلَّ مُطَرِّدٍ

Ömrüne yemin olsun ki; Lât'ın atlarının Muhammedin atlarını yensin diye sancağı taşıdığım gün.

Var gücümle saldırdığım/kovduğum kişi bana Allahın yolunu gösterdi. Nefsim değil.

Hassân b. Sâbit el-Ensârî

Hassân b. Sâbit (r.a) (ö. 40/662) Hazrec kabilesinin Neccaroğulları boyundandır. Ayrıca Hz. Hassân'ın Peygamber efendimiz ile de soy yakınlığı vardır. Hassân b. Sâbit (r.a), Hz. Peygamber (s.a.v)'den yedi-sekiz yıl önce Medine'de doğmuştur. Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber (s.av)'i, sahabeleri ve İslam dinini Müşriklerin hücumlarına karşı şiirleriyle savunmuştur. Bu nedenle "Şâ'iru'n-Nebî" ünvanıyla meşhur olmuştur. Hz. Hassân (r.a) Hz. Peygamber (s.av)'e övgü dolu birçok şiir söylemiştir. Onun Hz. Peygamber (s.av)'i methettiği güzel şiirlerinden birkaçını aşağıda veriyoruz:⁴⁰

عصيتُم رسولَ اللهِ أَفَّ لِدِينِكُمْ وَأَمْرِكُمُ السَّيِّئِ الَّذِي كَانَ غَاوِيَا
وَإِنِّي وَإِنْ عَنَّفْتُمُونِي لِقَائِلٌ فَدَى لِرَسُولِ اللهِ أَهْلِي وَمَالِيَا
أَطْعَنَاهُ لَمْ نَعْدَلُهُ فِينَا بَعِيرٍ شِهَابًا فِي ظِلْمَةِ اللَّيْلِ هَادِيَا

Yazıklar olsun dininize, kötü ve ahlak dışı işlerinize, Allah'ın rasulüne isyan ettiniz.

³⁹ İbn Hişâm, a.g.e, II, 400.

⁴⁰ Hassan b. Sabit, *Divân* nşr. Velîd Arafat, I, 211, 426.

Her ne kadar beni kınasanız da onu öveceğim. Malım ve ailem ona fedadır.

Ona itaat ederiz. Onu başka biriyle denk tutumayız. O gecenin karanlığında yol gösteren yıldızdır.

Abbas b. Abdulmuttalip

Abbas b. Abdülmuttalib bin Hâşim el-Kureşî el-Hâşimî (r.a) (ö.32/654) Hz. Peygamber (s.a.v)'in amcasıdır. Hz. Peygamber'in doğumundan iki veya üç yıl önce dünyaya gelmiştir. Hz. Abbas çok erken dönemlerde Müslüman olmuştur. Ancak Müslümanlığı kabul ettiğini açıkça dile getirmemiştir. Hatta Medine'ye bile hicret etmedi. Bedir Savaşı'nda müşriklerin safında yer almış ve bu savaşta esir düşmüştür.⁴¹ Hz. Muhammed (s.a.v)'in cenazesini kaldıranlardan birisidir. Hz. Ömer (r.a) döneminde kıtlık yıllarında yağmur duasına çıkıldığında Hz. Abbas'ın hürmetine Allah'tan yağmur talep etmiştir. Abbasî Devleti'ni oğlu Abdullah'ın soyundan gelenler kurmuştur. Hz. Abbas (r.a) seksen küsür yaşında vefat etmiştir. Hz. Abbas (r.a) Allah resulü (s.a.v) için şu beyitleri söylemiştir:

مِنْ قَبْلِهَا طِبَّتْ فِي الْجَنَانِ وَبِي مَسْتَوْدَعٍ حَيْثُ يُخَصِّفُ الْوَرِقُ
ثُمَّ هَبَّتْ الْبِلَادَ لَا بَشَرًا أَنْتَ وَلَا مُضْعَةٌ وَلَا عَلَقُ

Daha önce cennetlerde güzel koku saçtın, beden yaprakla örtünürken baba sulbundaydın.

Sonar yeryüzüne ayak bastın, sen ne bir beşer ne bir et parçası ne de asılı kan pıhtısıydın.

K'ab b. Malik el-Ensârî

Hz. K'ab (r.a) (ö. 50/670) İkinci Akabe bi'atına katılmış ve orada Müslüman olmuştur. Hz. K'ab (r.a) Berâ bin Ma'rûr ile beraber Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gitmiştir. O anda Peygamberimiz ile

⁴¹ İbn S'ad **et-Tabakâtü'l-kübrâ**, nşr. İhsan Abbas, Beyrut 1388/1968, IV, 5–33.

beraber olan Hz. Abbâs (r.a)'a efendimiz bunları tanıyıp tanımadığını sormuş o da tanıdığını söylemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in K'ab'ı şâir olarak tanımlaması 4 Hz. K'ab'ın hoşuna gitmiştir. Hz. K'ab (r.a) o günden sonra Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu sözünü hayatı boyunca unutmadığını haber vermiştir. Hz. Ka'b (r.a) Allah resulü (s.a.v) için şunları dile getirmiştir:⁴²

فَصَيْنَا مِنْ تَهَامَةَ كُلِّ رَيْبٍ وَخَيْرَ ثَمِّ أَجْمَعِنَا السُّيُوفَا
نُطِيعُ نَبِيَّنَا وَنُطِيعُ رَبَّنَا هُوَ الرَّحْمَنُ كَانَ بِنَا رُؤُوفَا

Tihame ve Hayber'de bütün şüpheleri kaldırdık. Sonra kılıçları kuşandık.

Bize karşı çok şefkatli ve merhametli rab olan Allah'a ve Peygamberimize itaat ederiz.

Abdullah b. Ziba'ra

Abdullah b. Ziba'ra (r.a)'nın doğum ve ölüm tarihleri kaynaklarda zikredilmemektedir. Hz. Peygamber efendimiz (s.a.v) hakkında yirmi beyitlik bir kasidesi vardır. Abdullah b. Ziba'ra Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber (s.a.v)'i öven ve daha önce yaptıklarından dolayı pişman olduğunu ifade eden şiirler yazmıştır. Ancak bunlardan pek azı günümüze ulaşmıştır. Bunların bir kısmının da ona ait olduğu şüphelidir. İbn Hişâm ona atfedilen şiirlerin çoğunu, "Âlimler bu şiirin İbnu'z-Ziba'ra'ya nispetini reddeder" kaydıyla aktarır. İbnu'z-Ziba'ra'ya nisbet edilen şiirlere daha ziyade tarih kitaplarında yer verilmiş, bunlara daha çok tarihî ve sosyal olaylar açısından önem verilmiştir. Abdullah b. Ziba'ra muhadram şairlerden sayılmıştır. Hz. Abdullah b. Ziba'ra (r.a) Müslüman olduğu zaman Allah resulü hakkında şu methiyeyi söylemiştir:⁴³

⁴² İbn Sa'd, a.g.e, II, 102.

⁴³ el-Cüburî, Yahya, "Abdullah b. ez-Ziba'râ, hayâtüh ve şî'rüh", Mecelletü ma'hedi'l-mahtûtâtîl-Arabiyye, XXIV, Kahire 1978, I, 43-64.

يَا رَسُولَ الْمَلِيكِ إِنَّ لِسَانِي رَاتِقٌ مَا فَتَقْتُ إِذْ أَنَا بُورٌ

إِذْ أُجَارِي الشَّيْطَانَ فِي سَنَنِ الْعَيِّ وَمَنْ مَالٌ مِثْلُهُ مُتَبُورٌ

Ey melik (Allah)'ın resülü! Öldüğümde dilim söküğümü diyecek.

Sapkınlık yollarında şeytana komşu idim, kimin meyli şeytana ise o helak olur.

Ebu İzzet el- Cumahî

Ebu İzzet el-Cumâhî (r.a)'nin vefat tarihi tam olarak bilinmemektedir. Bu sahabi efendimize gelip fakir olduğunu ve birçok kızının olduğunu söylemiş ve kendisine ihsan da bulunmasını istemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) ona ihsanda bulunmuştur. Bunun üzerine o da Allah resülü hakkında iki beyitlik bir methiye söylemiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)'e olan sevgisini şöyle dile getirmektedir:⁴⁴

مَنْ مُبْلَغٌ عَنِّي الرَّسُولَ مُحَمَّدًا بِأَنَّكَ حَقٌّ وَالْمَلِيكُ حَمِيدٌ

وَأَنْتَ امْرُؤٌ تَدْعُو إِلَى الْحَقِّ وَالْهُدَى عَلَيْنِكَ مِنَ اللَّهِ الْعَظِيمِ شَهِيدٌ

Kim benden resul Muhammed'e ulaştıracak. Sen hak üzeresin ve herşeyin sahibi övgüye laik olmandır.

Sen hakka ve hidayete çağıransın. Senin şahidin de yüce Allah'tır.

Malik b. 'Avf en-Nasrî

Malik b. Avf en-Nasrî vefat tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber hicri 20. seneden sonra hayata gözlerini yummuştur. Huneyn savaşında Hevâzinlilerin komutanı olan Malik b. 'Avf bu savaşta Müslümanlara karşı yenildiler. Malik önce bir kaleye sığınmış daha sonra Taife kaçmıştır. Huneyn savaşından sonra Hz. Peygamber

⁴⁴ İbn. Hişam, a.g.e, II,60.

(s.a.v) Malik b. 'Avf'a haber göndermiş ve şayet Müslüman olursa elinde bulunan ailesini ve mallarını geri vereceğini bildirmiştir. Malik b. 'Avf bunu duyunca Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gelmiş ve Müslüman olmuştur. Sakif kabilesinin İslam'a girmelerine Malik b. 'Avf'ın çok büyük katkıları olmuştur.⁴⁵ Yönetici kişiliğinin yanı sıra iyi bir şair olan Malik b. 'Avf Hz. Peygamber (s.a.v)'i şöyle övmektedir:⁴⁶

مَا إِنْ رَأَيْتُ وَلَا سَمِعْتُ بِمِثْلِهِ فِي النَّاسِ كُلهِمُ بِمِثْلِ مُحَمَّدٍ
أَوْفَى وَأَعْطَى لِلْجَزِيلِ إِذَا اجْتَدَيْ وَمَنَى تَشَأُ يُخْبِرُكَ عَمَّا فِي عَدِّ

İnsanlar arasında Muhammed gibisini ne duydum ne işittim.

Dilendiğinde zenginden daha fazla verir, ne zaman istersen yarından da sana haber verir.

Kays b. Bahr el-Eşca'î

Asıl adı Kays b. Bahr b. Tarif b. Abdullah b. Hilal el-Eşca'î'dir. Hz. Kays (r.a) vefat tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında dokuz beyitlik bir methiye söylemiştir. O methiyenin bir bölümü aşağıdaki gibidir:⁴⁷

فَمَنْ مُبْلِغِ عَنِّي فُرَيْشاً رَسَالَةً فَهَلْ بَعْدَهُمْ فِي الْمَجْدِ مِنْ مُتَكْرِمٍ
بِأَنَّ أَحَاكِمَ فَأَعْلَمَنَّ مُحَمَّدًا تَلِيدُ النَّدَى بَيْنَ الْحَجُونَ وَرَمَزَمٍ

Benden Kureys'e kim haber ulaştıracak? Onlardan sonra kim cömertlik edebilir?

⁴⁵ Küçükaşçı, Mustafa Sabrı, **Mâlik b. Avf**, DİA, XXVII.

⁴⁶ Hz. Malik için geniş bilgi bkz. İbn Hişam, **a.g.e**, IV, 91. İbn Hişam'ın ifadelerinden Malik b. Avf'a atfedilen bazı şiirlerin ona ait olmadığı anlaşılmaktadır.

⁴⁷ İbn Hişam, **a.g.e**, II,190.

İyi biliniz ki kardeşiniz Muhammed Hacun ile Zemzem arasındaki zenginliğe varis olacaktır.

Amr b. Seb'i/Subay' er-Rehâvî

Amr b. Seb'i (r.a)'in de diğer birçok sahabe gibi vefat tarihi bilinmemektedir. Hz. Amr İslam tarihinde önemli bir yeri olan ve İslam'da mezheplerin ortaya çıkışının da kaynağı kabul edilen Sıffin savaşına katılan sahabeden bir tanesidir. Hz. Amr (r.a) Allah'ın habibi hakkında üç beyitlik bir methiye söylemiştir. O methiyenin iki beyti şöyledir:⁴⁸

إِلَيْكَ رَسُولَ اللَّهِ مِنْ سَرَوْ حَمِيرٍ أَجُوبُ الْفَيَافِي سَمَلَمًا بَعْدَ سَمَلَقِ
عَلَى ذَاتِ الْوَاحِ أَكَلَفُهَا السُّرَى نَحْبُ بِرَحْلِي نَارَةً ثُمَّ تُغْنِي

Himyer diyarından sana doğru yola çıktım ey Allah'ın resulü!

Çorak toprakları atlatarak çölü geçmekteyim

Kırmızıya çalan kumlar üzerinde

Bazen sabit bazen de sendeleyerek yükümle sana koşmaktayım

Kulayb b. Usayd el-Hadramî

Kulayb b. Usayd (r.a)'in vefat tarihi tam olarak bilinmemektedir. Hz. Kulayb Hz. Muhammed (s.a.v) için üç beyitlik bir methiye yazmış ve ona şöyle seslenmiştir:⁴⁹

شَهْرَيْنِ أَغْمَلَهَا نَصًّا عَلَى وَجَلٍ أَرْجُو بِذَاكَ ثَوَابَ اللَّهِ يَا رَجُلٍ
أَنْتَ النَّبِيُّ الَّذِي كُنَّا نُخْبِرُهُ وَبَشَّرْتَنَا بِهِ التَّوْرَةَ وَ الرُّسُلَ

İki ay korkuyla çok araştırdım, Kur'ân metnini inceledim

⁴⁸ İbn Esir, a.g.e, I,849.

⁴⁹ en-Nebhanî, a.g.e, 5.

Bununla Allah'tan sevap ümit ediyorum ey adam!

Sen bizim haber beklediğimiz, Tevrat ve Peygamberlerin haber verdiği nebisin.

en-Nabiğa el-C'adî

Asıl adı Abdullah b Amr b. Ades b. Sasaa olan Hz. Nabiğa (r.a)'in künyesi Ebu Leyla'dır. Bu sahabenin vefat tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak çok uzun süre yaşadığı söylenmektedir. Abdullah b. Zubeyr (r.a)'in halifeliği dönemine kadar yaşamıştır. Muhadram şairlerden biridir. Hz. Nabiğa (r.a) Hz.Peygamber (s.a.v)'e bir beyitle duygu ve düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:⁵⁰

آتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ إِذْ جَاءَ بِأَهْدَىٰ وَيَتْلُو كِتَابًا كَالْمَجْرَىٰ نَبْرًا

Rasulullah hidayet ile gönderildiğinde ona geldim

Samanyolu galaksisi gibi parlayan kitabı okuyordu.

el-A'sâ el- Mazinî

Asıl adı Abdullah b. A'ver olan Hz. A'sâ (r.a)'nın vefat tarihi hakkında bilgi yoktur. Temim oğullarının mazin boyundandır. Daha sonraki yıllarda Basra'ya yerleşmiştir. Hz. A'sâ (r.a) Peygamber (s.a.v) efendimiz için üç beyitlik bir şiir söylemiştir. O Şiir'in iki beyti şöyledir:⁵¹

يَا مَالِكَ النَّاسِ وَدَيَانَ الْعَرَبِ إِنِّي لَقَيْتُ ذُرْبَةً مِنَ الذَّرْبِ

عَدَوْتُ أَبْغِيهَا الطَّعَامَ فِي رَجَبٍ فَخَلَّفْتَنِي بِنِزَاعٍ وَحَرْبٍ

Ey insanların meliki ve Arapların en dindarı. Ağzı bozuk bir kadına rastladım,

⁵⁰ İbn. Esir, a.g.e., II,249. Tüccar, Zülfikar, **Nâbiga el-Ca'dî**, DîA, İstanbul 2006, XXXII, s. 260-261

⁵¹ İbn. Esir ,a.g.e, I,63.

Ondan Recep ayında yemek istedim. Beni çekişme ve savaşla geri gönderdi

Fudala el-Leysî

Fudala el-Leysî (r.a)'nin ne zaman vefat ettiği konusunda kesin bilgi yoktur. Onun doğrudan Hz. Muhammed (s.av)'in şahsına olmasa da onunla ilgili söylediği iki beyitlik bir methiyesi vardır. Hz. Fudala (r.a) Mekke fethi esnasında putları yere sermiş ve bütün insanlığa şöyle seslenmiştir:⁵²

لَوْ مَا رَأَيْتَ مُحَمَّدًا وَجُنُودَهُ فِي الْفَتْحِ يَوْمَ تَكَسَّرَ الْأَصْنَامُ
لَرَأَيْتَ نَوْرَ اللَّهِ أَصْبَحَ بَيْنَنَا وَالشِّرْكَ يَعْشَى وَجْهَهُ الْإِظْلَامُ

Fetih günü, putların kırıldığı gün, Muhammed ve askerlerini görseydin.

Şirkin yüzünün karanlık ile örtüldüğünü, Allah'ın nurunun apaçık olduğunu görürdün.

Mazin b. Gaduba

Mazin b. Gaduba (r.a)'nın vefat tarihi hakkında da kaynaklarda net bir bilgi yoktur. Hz. Mazin Tayy kabilesindedir. Hz. Mazin (r.a) Allah (c.c) 'ın habibinin sedasını duyunca kalkıp gelmiş ve Müslüman olmuştur. O esnada altı beyitlik bir methiye söylemiştir:⁵³

إِلَيْكَ رَسُولَ اللَّهِ حَبَّبْتُ مَطِيَّتِي تَجُوبُ الْفِيَّافِي مِنْ عَمَّانَ إِلَى الْعُرْجِ
لِتَشْفَعَ لِي يَا خَيْرَ مَنْ وَطِئَ الْحَصَى فَيَغْفِرَ لِي رَبِّي فَأَرْجِعَ بِالْفُلْجِ

Devem sana doğru yol aldı, Umman'dan Arc'a kadar bütün çölü gezdi.

⁵² İbn Esir, a.g.e, I,662.

⁵³ İbn Esir, a.g.e, I,935.

Toprağa/çakıla basanların en hayırlısı bana şefaât etsin de rabbim beni affetsin ve kazançla döneyim diye.

Ebu Tufayl Amr b. Esle

Amr b. Esle (r.a)'nin de vefat tarihi belli değildir. Onun Hz. Muhammed hakkında şöyle bir methiye söylediği kaynaklarda yer almaktadır:⁵⁴

إِنَّ النَّبِيَّ هُوَ النُّورُ الَّذِي كَشَفَتْ بِعَامِيَّةٍ مَا ضِيْنَا وَبَاقِيْنَا
وَرَهْطُهُ عِصْمَةٌ فِي دِينِنَا وَهُمْ حَقُّ عَلَيْنَا وَفَضْلٌ وَاجِبٌ فِيْنَا

O Peygamber ki geçmiş ve gelecekte habersiz olan bizleri nuru ile aydınlattı.

O'nun cemaati de dinimizde korunmuştur. Üzerimizde faziletleri ve hakları vardır.

2.1.2. Kadın Sahabeler

Hz. Muhammed (s.a.v)'in etrafında adeta pervaneler gibi dönen, ona gerektiği zaman canını ve malını feda etmeğe hazır olan erkek sahabeinin yanında erkek sahabeler gibi hatta onlardan daha da ileri Hz. Muhammed (s.a.v) bir sevgi yumağı oluşturan kadın sahabeler de vardır. Aynen erkek sahabeler gibi kadın sahabeler de Hz. Muhammed (s.a.v)'e övgü dolu sözler ile hitap etmişlerdir. Bunların büyük bir kısmı onun yakın akrabaları olsa da bir kısmının yakın akrabalığı söz konusu değildir. Hz. Peygamber için methiyeler söyleyen kadın sahabeden bazıları şunlardır:

Âmine Binti Vehb

Hz Peygamberin annesi olan Âmine, miladi 577 senesinde vefat etmiştir. ⁵⁵ Allah resulü (s.a.v) henüz çocukken ona altı beyitlik bir şiir söylemiştir. O şiirden iki beyit şöyledir:⁵⁶

⁵⁴ en-Nebhânî, Yusuf b. İsmail, **Mecmuatu'n-Nebhaniyye**, I, 55.

بَارَكَ فِيكَ اللَّهُ مِنْ غُلَامٍ يَا ابْنَ الَّذِي مِنْ حَوْمَةِ الْحِمَامِ
نَجَا بِعَوْنِ الْمَلِكِ الْمِنْعَامِ فَوَدَى عَدَاةَ الضَّرْبِ بِالسِّهَامِ

Ey çocuk! Ey savaşın en çetin anında nimeti bol olan Allah'ın yardımını ile kurtulan kişinin oğlu! Allah seni bereketlendirsün. Ki o ok darbesinden sonra diyetini ödemişti.

Halîme Binti Ebû Zueyb

Hiz. Halime (r.a)'nin vafat tarihi hicri 8 miladi 630'dan sonraki yıllardır. Hiz. Peygamber (s.a.v)'in sütannesidir.⁵⁷ Daha bebek iken o günün âdetine göre daha sağlıklı bir ortamda yetişmek ve daha düzgün, bozulmamış bir dili öğrenmek için sütanneye verilmiştir. Hiz. Halime Hiz. Peygamber (s.a.v)'i alıp kabilesine döndükten sonra şöyle bir ninni söylemiştir:

يَا رَبِّ إِذَا أُعْطِيْتَهُ فَأَنْبِقِهِ وَاعْلُهُ إِلَى الْعُلَى وَارِقِهِ

Allah'ım onun rızkını bol ver. Ve O'nu en yüce mertebeye yükselt ve yücelt.

Şeymâ Binti Hâris

Hiz. Şeyma (r.a)'nın vefat tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak vafatını hicri 8 miladi 630'dan sonra olma olasılığı yüksektir. Hiz. Peygamber (s.a.v)'in süt kız kardeşidir.⁵⁸ Hevâzin kabilesine yapılan bir sefer esnasında esir alınmış ve Hiz. Muhammed (s.a.v)'in huzuruna getirilmiş Hiz. Peygamber ona değer vermiştir. O da Müslüman olduktan sonra kavminin yanına geri dönmüştür. Şeymâ (r.a)'nın Allah resulüne bir şiir söylemiştir. O şiirin bir beyti şöyledir:

⁵⁵ İbn Esir, *el-Kamil fi't-tarih*, Beyrut 1995, I,466-467.

⁵⁶ Yıldırım, *Kadın Şairler ve Şiirleri*, s.119.

⁵⁷ İbn Hişâm, *es-Siretu*, I, 170.

⁵⁸ Kehhale, Ömer Rıza, *A'lâmu'n-nisâ*, Beyrut 1988, II, 316-314.

يَا رَبَّنَا أَتَيْتَنَا مُحَمَّدًا حَتَّىٰ أَرَاهُ يَافِعًا وَ أَمْرًا

Allah'ım Muhammedi bize bağışla ki O'nu genç iken ve ergenliğe henüz girmişken de görelim

Fâtıma Binti Muhammed

Hz. Fatıma (r.a) (ö.11/633) Peygamberlikten bir sene önce dünyaya gelmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in en küçük kızıdır. Künyesi Ümmü Ebiha olup lakabı Zehra'dır. Hz. Ali (r.a.) ile evli olan Hz. Aişe aynı zamanda Hz. Hasan ve Hüseyin'in de anneleridir. Hz. Fatıma (r.a) babası Hz. Muhammed (s.a.v) vefat ettiği zaman onun için şu iki beyti mersiye olarak söylemiştir:⁵⁹

مَاذَا عَلَىٰ مَنْ سَمَّ تَرْبَةَ أَحْمَدَ أَلَا يَشُمُّ مَدَى الرِّمَانِ عَوَالِيَا

صَبَّبْتُ عَلَىٰ مَصَائِبُ لَوْ أَنَّهَا صَبَّبْتُ عَلَى الْأَيَّامِ عُدْنَ لِيَالِيَا

Ahmed'in mezarından gelen kokuyu koklayana ne oluyor böyle?

Hiçbir devirde cinlerin ve perilerin tatmadığı bu koku

Uzun zaman güzel kokulu esansları koklamadı mı?

Bana gelen musibetler gündüzlere gelseydi, gündüzler gece olurdu.

Ümmü Eymen

Ümmü Eymen (r.a)'in vefat tarihi tam olarak bilinmemektedir. Zeyd b. Harise (r.a)'ın eşi ve Hz. Usame (r.a)'ın da annesidir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in evinin hizmetini gören Ümmü Eymen (r.a) aynı zamanda hem Habeşistan'a hem de Medine'ye hicret eden sahabeden bir tanesidir. Hz. Peygamber (s.a.v) efendimiz onu ziyaret eder ve o

⁵⁹ Kandemir, **Fatıma**, DİA, XII,220.

benim ikinci annemdi derdi. Ümmü Eymen Allah resulü (s.a.v) için şöyle söylemektedir:⁶⁰

وَأَبْكِيَا خَيْرَ مَنْ رَزَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَمَنْ حَصَّه بِوَحْيِ السَّمَاءِ

Gökten haber alan tek kişiye ve dünyadaki en büyük kaybımıza/müsibete ağlayın.

'Atîke Bintu Abdilmuttalip

'Atîke (r.a)'nin de vefat tarihi tam olarak bilinmemekle beraber vefatının hicri 11 yılı, miladi 632'den sonra olma olasılığı yüksektir. Hz. Peygamber (s.a.v) efendimizin halasıdır. Allah (c.c) resulü vefat ettiği zaman altı beyitlik bir mersiye söylemiştir. Onlardan iki beyitlik kısmı şöyledir.⁶¹

عَبِيٍّ جُودًا طَوَالَ الدَّهْرِ وَأَنْهَمَرًا سَكْبًا وَ سَخًا بِدَمْعٍ غَيْرِ تَعْدِيرٍ

كَمَا بَرَدَتْ أَسْيَافُهُ عَنْ مَلِيلَةٍ زَعَاذَ وَرِدٍ بَعْدَ إِذْ هِيَ صَالِبَةٌ

Ey gözlerim! Ağır davranmaktan soğumuş kılıcın tekrar sarsılması gibi bir asır boyunca cömert ol.

Gözlerinden yaş akıt, sakın kınanmaktan korkma, bırak şakır şakır yağsın.

Ervâ Bintu Abdilmuttalip

Ervâ bint Abdilmuttalib (ö.15/636) Hz. Peygamber (s.a.v)'in halasıdır. Câhiliye döneminde Umeyr b. Vehb ile evlenmiş ve ondan Tuleyb adında bir oğlu olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v)'in halalarından Safiyye'nin yanı sıra 'Atike ile Ervâ da Müslüman olmuşlardır. Hz. Ervâ (r.a) oğlu Tuleyb (r.a)'in etkisi ve davetiyle müslüman olmuştur. Abdulmuttalip'in diğer birçok kızı gibi o da

⁶⁰ İbn, Sa'd, **Tabakat**, II,332-333.

⁶¹ İbn. Sa'd, **a.g.e**, II,326; el-Makrîzî, **İmtâ'u'l-esmâ'** Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1999, XIV, 598.

şairdir. Şiirleriyle Hz. Paygamber (s.a.v)'i ve müslümanları savunmuştur. Kardeşi Ebu Leheb'i iman etmeye davet etmiş fakat o iman etmemiştir. Onun Hz. Muhammed(s.a.v) için söylediği şiirlerden bir beytini aşağıda veriyoruz:⁶²

أَلَا يَا رَسُولَ اللَّهِ كُنْتَ رَجَائَنَا
وَكُنْتَ بِنَا بَرًّا وَمَنْ تَكُ جَانِيَا

وَكُنْتَ بِنَا رَوْفًا رَحِيمًا نَبِيًّا
لِيَبْكُ عَلَيْكَ الْيَوْمَ مَنْ بَاكِيَا

Ey Allah'ın resulü sen bizim ümidimiz oldun, bize hep iyi oldun, kaba davranmadın.

Bize merhametli, şefkatli oldun, ağlayanlar, bugün senin için ağlasın.

Safiye Binti Abdulmuttalip

Hz. Muhammed (s.a.v)'in halası olan Safiye (r.a) daha Mekke'de iken Müslüman olmuştur. Uhud savaşında kardeşi Hz. Hamza(r.a)'nın şehadetine şahitlik etmiş ve hicretin sekizinci senesinde vefat etmiştir. Onun Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında sekiz veya dokuz beyitlik bir şiiri vardır. Bunların bir beyti şöyledir:⁶³

هَفَفَ نَفْسِي وَبِتُّ كَالْمَسْلُوبِ
أَرِقْتُ اللَّيْلَ فِعْلَةً الْمَحْرُوبِ

Yazıklar olsun sana ey nefsim! Savaştan yenilgi ile çıkmış ve uykusu kaçmış gibi geceledim.

Gerek kadın gerek erkek olsun onlarca sahabenin Hz. Peygamber (s.a.v)'e olan sevgi, özlem, hasret ve muhabbetlerini dile getirdikleri görüldü. Şüphesiz binlerce sahabe içerisinde Hz. Muhammed (s.a.v)'e methiyeler dizen sahabe sayısı bunlarla sınırlı değildir. Hz. Peygamber (s.a.v) için methiye söylediği tespit edilen

⁶² Başaran, Selman, *Erva bint Abdulmuttalib*, DİA, İstanbul 1995,XI, 317.

⁶³ Hz. Peygamber hakkında şiir söyleyen kadınlar hakkında geniş bilgi bkz. Yıldırım, Kadri, "Yakın Çevresini Oluşturan Kadın Şairlerin Hz. Peygamber Hakkındaki Şiirleri Üzerine Analitik Bir İnceleme," Diyanet İlmî Dergi, 2009, cilt: XLV, sayı: 1, s. 121-144

sahabenin dışında onun için methiye söyleyen başka sahabenin olma olasılığı yüksektir. Nitekim Yusuf en-Nebhânî'nin "İsmi bilinmeyen bir şâir de Hz. Muhammed (s.a.v) için şu kadar beyit methiye söylemiştir"⁶⁴ şeklinde ki açıklaması da bizim bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Ancak bunların hepsini tespit etmek oldukça güç bir durumdur. Ayrıca bunların hepsinin buraya alınmasının bir makalenin sınırlarını aşacağı malumdur. Üstelik söylenen birçok şiirin sahabeye aidiyeti konusu ayrıca problem teşkil etmektedir. Bu nedenle bu şiirler arasında mümkün merteye nispeten daha sağlam kaynaklarda yer alan şiirler buraya alınmaya çalışılmıştır.

SONUÇ

Araplar denince şiir akla geldiği gibi, şiir denince de medih akla gelmektedir. Arap edebiyatının bel kemiği olan şiirin önemli mevzularından biri olan methiye belki de bu edebiyatın en güzide türüdür. Genel anlamda methiye dendiği zaman herhangi bir şeyin, bir insanın güzel yönlerini övmek, meziyetlerini saymak ve ona gönülden hitap etmek kastedilir. Özel anlamda methiye dendiğinde ise, kâinatın efendisi, varlığımızın anlamı ve insanoğlunun şimdiye kadar gördüğü ve kıyamete kadar bir daha bir benzerini göremeyeceği Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında, insanların karınca kararınca söyleyebildikleri kastedilir. Bundan daha da özeli Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında, onun en yakınlarının yani sahabe-i kiramın söyledikleri ve dile getirdikleri kastedilmiştir.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde dünya tarihinin gördüğü en mümtaz şahsiyetlerin, sahabe-i kiramın insanların en mükemmeline duydukları özlem, sevgi, aşk, vb. duyguları ifade etmek için söyledikleri methiyelerin ne kadar önemli olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

⁶⁴ en-Nebhânî, a.g.e , 1, 5.

Cahiliye döneminde başlayıp günümüze kadar devam eden methiyelerin Arap edebiyatındaki yeri yadsınamayacak kadar önemlidir. Özellikle İslamî dönem methiyelerin kendine özgü bazı özellikleri vardır. Bu dönemde terennüm edilen methiyelerde cahiliye dönemi methiyelerinde bulunmayan bazı özellikler göze çarpmaktadır. Bunların başında Allah, Allah resulü, din, İslam, nur vb. konulardır. Ayrıca bu methiyelerde Allah resulü gibi bir şahsiyet övülmesine rağmen aşırılığa gidilmemiştir. Örneğin hiçbir methiye ve mersiye Allah'a isyana, Allah resulüne ilahlık nispet etme gibi aşırılıklara rastlamak mümkün değildir. Ancak hem cahiliye dönemi methiyelerinde hem de bu methiyelerde maşukun övülmesi teması ortak noktalar olarak göze çarpmaktadır.

Bunların bir kısmı cahiliye dönemi karşılıklı hicvin devamı niteliği taşıdığı söylenebilir. Zira bu dönemde müşrikler Hz. Peygamber (s.a.v)'i hicvederken sahabelerden bazıları da bu minvalde onlara karşılık vermişlerdir.

Bu dönemde söylenen bu methiyelerin daha sonraki dönemlerde efendimiz için söylenen methiyelerin ilk nüvesini teşkil etmektedir. Nitekim bu türün en zirve noktalarından kabul edilen İmam Busirî'nin "E min tezekkuri ciranin bi zi selemin" methiyesine kadar birçok methiye söylenmiştir. Bunların bir kısmı Arapça iken diğer bir kısmı Kürtçe, Türkçe, Farsça gibi diğer Müslüman milletlerin gönül dünyalarından kopan övgülerdir.

Bunun yanı sıra bu methiyeler özellikle daha sonraki dönemlerde mevlit, i'tizâr, bediiyyât ve mersiye gibi diğer edebi türlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Aynı şekilde dolaylı da olsa ramazaniyeler ve miraciyeler gibi başka türlerin tezahürüne zemin hazırlamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v) hakkında söylenen bu methiyelerin hepsinin burada zikredilmesi bir makalenin sınırlarını aşacağından sadece söz konusu methiyelerden birkaç beyit zikredildi. Kütüb-i sitte vb. muteber hadis kitaplarında Hz. Peygamber (s.a.v) için söylenen

şiiirleri tespit etmek gibi bu konunun daha kapsamlı çalışılmasının yararlı olacağı muhakkaktır. Bunun yanı sıra ilk dönem siyer ve meğazi kitaplarına müracaat edildiği takdirde başka methiyelere ulaşmak mümkün olacaktır.

Son olarak bu konunun en az yüksek lisans düzeyinde başka çalışmalara konu olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca başka çalışmalarda bu methiyelerde yer alan edebî sanatların tespiti büyük bir önemi haizdir. Hatta bu sahabelerden her birinin methiyesinin müstakil bir konu olacağı da gözden kaçırılmamalıdır..

KAYNAKÇA

BAKIRCI, Selami, *Mevlid doğuşu ve gelişmesi*, İstanbul 2003.

el-CUBURÎ, Yahya “*Abdullah b. ez-Ziba’râ, hayâtuh ve şî’ruh*”, Mecelletü Ma’hedî’l-mahtûtâtil-Arabiyye, XXIV, Kahire 1978, I, 43 - 64.

ÇAĞMAR, M. Edip, *Edebi Açıdan Arapça Mevlidler*, Ankara 2004.

ÇETİN, Nihad M, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul 1973.

DURMUŞ, İsmail, “*Methiye*” DİA, İstanbul XXIX.

EBU Zeyd, Ali, *el-Bedîyyât fi’l-edebi’l-Arabî*, Beyrut 1983.

EREN, Cüneyt, *Peygamberimize Adanmış Manzumeler-Bedîyyat*, İzmir 2005.

GÜRKAN, Nejdet, *Iraklı Şair el-Hillî ve Hz. Peygamber’e Methiyesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl:2007/1, Sayı:18. s. 27.

HÜSEYİN, Muhammed b. Sa’d, *el-Medaihü’n-Nebeviyye*. Riyad 1986/1406.

İBN. HİŞÂM, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdülmelik, *Muhtasarı sireti İbn Hişam (es-siretü'n-nebeviyye)*; haz. Muhammed Afif Zagbi; göz. geç. Abdülhamid Ehdeb, Beyrut, Dâru'n-Nefâis, 1981/1401.

İBN. MANZUR, Muhammed b. Mukerrem, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut 1416/1996.

İBN. SA'D, Ebû Abdullah Muhammed, *Kitâbu't-Tabakâti'l-kebir = et-Tabakatu'l-kübrâ*, nşr. Julius Lippert. -- Leiden : E. J. Brill, 1323/1906.

KILIÇ, Hulusi, "*Bedîyyât*" DİA, V.

MÜBAREK, Zekî, *el-Medaihi'n-nebeviyye fi'l-edebi'l-Arabi*, Kahire 1354/1936.

en- NEBHANİ, Yusuf b. İsmail, *Mecmuatü'n-Nebhaniye fi'l-medaihi'n-Nebeviyye*, Beyrut 1417/ 1996.

SABİT, Hassân b. *Divân Hassân b. Sabit*, Beyrut 1418/1997.

ŞENER, H. İbrahim, *Kasîde-i Bürde-Kasîde-i Bür'e ve Su Kasîdesi*, İzmir 1995, s. 59- 60.

TÜLÜCÜ, Süleyman, "*Kâ'b b. Zuheyr ve Kasîde-i Bürde'si Üzerine Notlar-I*", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sy. 5 (1982), s. 159-173.

UĞUR, Mücteba Hz. *Peygamber'e İlk Medhiyeler*, Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Reisiği Yıllığı] Peygamberimiz Hz Muhammed (SAV) özel sayısı, 2000, 2003.

YILDIRIM, Kadri, *Yakın Çevresini Oluşturan Kadın Şairlerin Hz. Peygamber Hakkındaki Şiirleri Üzerine Analitik Bir İnceleme*, Diyanet İlmi Dergi,2009, cilt: XLV, sayı: 1, s. 121-144.

-----, *Hz. Peygamber ve Şiir*, Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı]_ Peygamberimiz Hz Muhammed (SAV) özel sayısı, 2000, 2003.

ZEBİDİ, Ebü'l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed b. Muhammed, *Tacü'l-arus min cevâhiri'l-kamus*, Beyrut 1415/1994.

ZUHEYR, b. Kâ'b, *Dîvân*, Beyrut 1994.